

AUTIZM SINDROMLI BOLALAR KO'RINISHLARI

Andijon davlat pedagogika insitituti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi
Maxsus pedagogika :logopediya yo'nalishi 1- bosqich 1 – kurs talabasi
Shokirova dilnavoz shavkarbek qizi

Annotatsiya: ushbu tezisda autizm kasalliklarini kelib chiqish sabablari autizm sindromiga olib keluvchi ta'sirlar haqida

Kalit so'zlar: sensoriy, aloqa o'rnatish, autizm, rivojlanish nutq,

Autizm sindromi, yoki autizm spektri buzilishi (ASB) – bu rivojlanishdagi buzilish bo'lib, u odatda 3 yoshgacha bo'lgan paytda namoyon bo'ladi. Autizmli bolalarda quyidagi xususiyatlar mavjud:

1. Ijtimoiy muloqot qiyinchiliklari: Autizmli bolalar boshqa odamlar bilan aloqa o'rnatishda, his-tuyg'ularini ifodalashda va ijtimoiy normalarga rioya qilishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Ular ko'pincha ko'z bilan aloqa qilmaydilar va ijtimoiy muloqotdan qochadilar.

2. Qiziqishlar va takroriy xatti-harakatlar; Bunday bolalar ko'pincha cheklangan qiziqishlarga ega bo'lib, ma'lum bir mavzuga yoki faoliyatga juda qiziqish bildirishlari mumkin. Ular takroriy harakatlar, masalan, boshni silkitish, aylanish yoki biror narsani takrorlash bilan shug'ullanishlari mumkin.

3. Sensory his-tuyg'ular; Autizmli bolalar ko'pincha sensoriy har xil stimuli (shovqinlar, yorug'lik, teginish)ga bo'lgan munosbatlarida noqulaylik yoki haddan tashqari his qilishlari mumkin. Ba'zi bolalar juda sezgir bo'lishadi, boshqalari esa anatomic jihatdan noqulay sharoitlarda yaratilgan stimulyatsiyaga murojaat qilishadi.

4. Til rivojlanishi: Autizmli bolalarda til rivojlanishi har xil ko'rinishda bo'lishi mumkin. Ba'zi bolalar ertaroq yoki to'g'ri so'zlashishni o'rganadilar, boshqalari muloqot qilishda qiyinchiliklarga duch kelishadi yoki butunlar gapira olmaydilar.

5. O'zgarishlarga moslashuvchanlik: Bu bolalar ko'pincha o'zgarishga nisbatan noqulay bo'lishadi va qandaydir rejim yoki tartibni hayotlarida o'zgartirishga osonlikcha moslasha olmaydilar.

Autizm sindromi har bir inson uchun turlicha ko'rinishda bo'lishi mumkin va umumiy belgilari bilan birga, har bir bola o'zining o'ziga xos zaifliklari va kuchli tomonlariga ega. Ommaviy ma'lumotlar va yordam dasturlar tumani orqali autizm bo'lgan bolalarga qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish ishlarida yordam berishi mumkin.

AUTIZM SINDROMINING KELIB CHIQISH SABABLARI.

Autizm sindromlari aniq sabablari hali to'liq tushunilmagan, ammo tadqiqotlar ko'plab omillar va faktorlar autizm rivojlanishiga ta'sir ko'rsatishi mumkinligini ko'rsatgan.

1. Genetik omillar;
2. Biologik omillar;
3. Atrof-muhit ta'sirlari;
4. Rivojlanish jarayonlari;
5. Ijodiy va ijtimoiy omillar;

Ikkilanishlardan keyin, autizm sindromining kelib chiqishi ko'plab omillar va ularning o'zaro ta'siri natijasida rivojlanadi. Har bir bola har xil bo'lganligi sababli, autizm to'g'risida ko'plab ma'lumotlarga ega bo'lish va mutaxassislar bilan shug'ullanish muhimdir.

Autizm sindromiga olib keluvchi ta'sirlar bir nechta guruhga bo'linishi mumkin. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. genetik ta'sirlar;
2. Biologik va nevrologik omillar;

3. ekologik va atrof-muhit ta'sirlar:

4. Rivojlanish jarayoni:

5. Ijtimoiy va psixologik omillar:

Bu ta'sirlar har bir bola uchun individual ravishda sezilarli darajada o'zgarishi mumkin. Autizm sindromiga olib keluvchi ta'sirlarni tushunish, uning kelib chiqishini aniqlashda yordam beradi.

Autizm sindromli bolalar bilan ishlaydigan mutaxasislarga o'yinlar va texnologiyalarni bolalarning individual xususiyatlariga muvofiq tanlash tavsiya etiladi. Autizmli bolalardagi boshqa ko'nikmalar kabi muloqot ko'nikmalarini shakllantirish uchun siz quyidagi asosiy usullardan foydalanishingiz mumkin;

1) Mashg'ulotning stereotipini aniq rejalashtirish va bosqichma-bosqich shakllantirish kerak bo'ladi.

2) Bolalarning qiziqishlari va emotsional xususiyatlarini e'tiborga olgan holda defektologopedning o'yin ichida mahoratli mashg'ulot o'tishi;

3) Mashg'ulotni shunday o'tkazish kerakki, uning barcha elementlari bitta syujet asosida bog'langan va o'zig xos motivatsiyaga ega bo'lishi.

4) Bolalarda yaxshi bajarilgan xatti-harakatlar uchun ijobiy rag'batlantirish sifatida mukofotlardan foydalaning.

Muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni o'tkazishda birinchi navbarda autizm sindromli bolaga tanish bo'lgan predmetlardan yoki o'yin materiallaridan foydalanish tavsiya etiladi. Mashg'ulotlar o'tkazilayotgan joy bolaga tanish bo'lishi kerak. Agar bola ko'nikmalarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa, muloqot materialini murakkablashtirish mumkin, ya'ni harakatlar asta-sekin bola tomonidan mustaqil ravishda amalga oshadi.

Bu usullar juda oddiy va sodda ko'rinishi mumkin, ammo maqsadli va tizimli foydalanilganda, autizm sindromli bolalarda muloqot ko'nikmalarni shakllantirishda samarali natijalar beradi.

FOYDALANILGA ADABIYOTLAR:

1. Айрес Э.Дж. Ребенки сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития // -М.: Теревинф, 2009.

2. Каннер Л. "Аутические нарушения аффективного контакта" в переводе В. Е.Кагана/ Л.Каннер // Вопросы психического здоровья детей и подростков. -2010.№ 1.- С.85-88

3. Nurmatova D.G. "Autist bolalarni ijtimoiy-psixologik moslashtirish tizimini takomillashtirishning nazariy - metodologik asoslari". - 2020. B- 62-70

4. <http://www.autism.uz>